

DOI: 10.25140/2411-5215-2021-4(28)-210-216

УДК 35.078.5:332.12

JEL Classification: G19; G23; O18; R11

Олена Парубець

доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: olena.parubets@gmail.com. ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5357-7581>

ResearcherID: [H-5503-2015](https://orcid.org/0000-0001-5357-7581)

Максим Забаштанський

доктор економічних наук, професор, директор навчально-наукового інституту
бізнесу, природокористування і туризму

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: mazani@ukr.net. ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8966-8116>

ResearcherID: [G-6145-2014](https://orcid.org/0000-0002-8966-8116)

**ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ФІНАНСОВОГО ІНЖИНІРИНГУ
ЯК ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**

У статті розкрито сутність поняття «фінансовий інжиніринг» як теоретико-практичного підґрунтя розробки і впровадження стратегій фінансового забезпечення розвитку територіальних громад, забезпечення фінансової автономії органів місцевого самоврядування та фінансової самостійності місцевих бюджетів на основі застосування сучасних фінансових інновацій, фінансових технологій для вирішення фінансових проблем та використання фінансових можливостей. Розкрито й обґрунтовано роль фінансового інжинірингу у фінансовому забезпеченні розвитку територіальних громад у сучасних умовах. Наведено типологію інструментів фінансового інжинірингу та сферу їх практичного застосування.

Ключові слова: фінансовий інжиніринг; інструменти; фінансове забезпечення; територіальні громади; розвиток; фінансові технології

Табл.: 1. Рис.: 1. Бібл.: 17.

Постановка проблеми. Проблеми фінансового забезпечення територіальних громад є актуальними протягом тривалого періоду. Неможливість у повному обсязі формувати дохідну частину місцевих бюджетів призводить до скорочення видатків та невиконання в повному обсязі власних і делегованих повноважень, що покладаються на органи місцевого самоврядування. Одним із дієвих напрямів вирішення зазначених проблем є застосування інструментів фінансового інжинірингу для покращення фінансового забезпечення територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансовий інжиніринг, будучи досить новим поняттям, не має єдиного визначення в науковій економічній літературі. Відсутнє тлумачення цього терміна й у нормативно-законодавчих актах, що регулюють діяльність фінансового сектору. Представимо наявні в науковій літературі визначення поняття «фінансовий інжиніринг» у табличній формі (див. таблицю).

Згідно з наведеними в таблиці визначеннями та перекладаючи їх у сферу фінансового забезпечення територіальних громад, фінансовий інжиніринг можна розуміти як:

- процес управління фінансами територіальних громад, прийняття фінансових рішень, спрямованих на збільшення місцевих фінансових ресурсів;
- фінансові технології – створення нових фінансових інновацій, спрямованих на забезпечення місцевого соціально-економічного розвитку, використання фінансових можливостей територіальних громад; впровадження сучасних фінансових технологій у взаємодію органів місцевого самоврядування, бізнес-структур, мешканців територіальних громад;
- інструмент – управління фінансовими ризиками, що виникають на рівні територіальних громад у сучасних умовах; зменшення загроз фінансовій безпеці на рівні територіальних громад; фінансового забезпечення; досягнення фінансової самостійності місцевих бюджетів та фінансової автономії органів місцевого самоврядування.

Дефініція поняття «фінансовий інжиніринг»

Автор	Визначення
О. В. Глушенко	Фінансовий інжиніринг – це сукупність інноваційних прийомів, методів та технологій штучного створення фінансових інструментів, послуг та продуктів з визначеними раніше якостями [1].
Дж. Маршалл, В. Бансал	Фінансовий інжиніринг – це розробка та застосування фінансової технології для виконання фінансових завдань та створення вартості через розпізнавання сприятливих фінансових можливостей [2].
І. О. Бланк	Фінансова інженерія – це процес цілеспрямованої розробки нових фінансових інструментів або нових схем здійснення фінансових операцій [3].
В. О. Величкін, М. В. Тимошенко	Фінансовий інжиніринг розв'язуючи складну проблему управління суб'єктом господарювання, розчленовує її на підпроблеми, здатні сприйняти ті або інші апробовані практикою фінансові інструменти або для досягнення мети конструює інновації [4].
І. В. Котьякалова-Литвин	Фінансовий інжиніринг відіграє роль теоретичного та практичного підґрунтя для побудови таких фінансових інструментів, які б забезпечували рух бажаних грошових потоків, підвищення ринкової вартості підприємства та здійснення ефективного ризик-менеджменту [5].
В. С. Хвостенко, Л. О. Меренкова, М. Ю. Агапова	Предметом фінансового інжинірингу є фінансові інновації. Фінансові інновації, своєю чергою, містять нові фінансові продукти, технології та інструменти [6].
Д. Фінерті	Фінансовий інжиніринг охоплює проектування, розроблення та реалізацію інноваційних фінансових інструментів і процесів, а також творчий пошук нових підходів до вирішення проблем у сфері фінансів [7].

Джерело: складено авторами на основі [1-7].

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Фінансовий інжиніринг може застосовуватися в різних сферах фінансової системи, але найбільш активно використовується на фінансовому ринку, в діяльності банківської системи України та на рівні корпоративних фінансів.

Враховуючи необхідність диверсифікації джерел фінансового забезпечення розвитку територіальних громад постає нагальна потреба дослідження інструментів фінансового інжинірингу. Останні не набули достатнього розповсюдження на місцевому рівні й потребують теоретико-практичного обґрунтування можливих напрямів їх використання з метою зростання рівня фінансової автономії, зменшення рівня фінансових ризиків і зміцнення фінансової безпеки територіальних громад, а також залучення інвестицій, покращення життєвого рівня населення, розвитку малого і середнього бізнесу на місцях.

Мета статті полягає в дослідженні економічної сутності поняття фінансовий інжиніринг та обґрунтуванні можливостей застосування його інструментів для покращення фінансового забезпечення територіальних громад України.

Виклад основного матеріалу. Збалансований соціально-економічний розвиток територіальних громад України в умовах проведення реформи фінансової децентралізації, як зазначалося вище, потребує застосування сучасних інструментів фінансового інжинірингу. Практичне використання інструментарію фінансового інжинірингу на рівні територіальних громад потребує науково-теоретичного обґрунтування їх застосування у процесі розробки і впровадження стратегій соціально-економічного розвитку громад, використання фінансових інновацій, схем фінансової взаємодії органів місцевого самоврядування з інвесторами, представниками місцевого бізнесу, мешканцями громад.

В. А. Замлинський до інструментів фінансового інжинірингу відносить цінні папери, інноваційні фінансові продукти та послуги, нововведення в процесах та технологіях, зміни у взаємозв'язках структурних підрозділів, що пов'язані з фінансовою діяльністю [8].

Автор роботи [5] зазначає, що інструменти фінансового інжинірингу застосовуються для управління ризиками, ліквідністю та дохідністю; перерозподілу грошових ресурсів та інформації, з метою оптимізації фінансової, податкової, виробничої та маркетингової діяльності з урахуванням законодавчих та ринкових недосконалостей.

Саме недосконалість чинного законодавства насамперед зумовлює обмеженість використання інструментів фінансового інжинірингу на місцевому рівні.

У Законі України «Про джерела фінансування органів державної влади» зазначено, що фінансове забезпечення діяльності центральних органів виконавчої влади і місцевих державних адміністрацій, здійснюється виключно за рахунок бюджетного фінансування. Останнє передбачає виділення коштів з державного бюджету та місцевих бюджетів для виконання делегованих законами України повноважень органів місцевого самоврядування. При цьому як і у статті 3 зазначеного Закону, так і в підпункті 9 статті 13 Бюджетного кодексу України вказується на те, що органам державної влади та місцевого самоврядування забороняється створення позабюджетних фондів, відкриття позабюджетних рахунків тощо [9; 10].

У статті 16 Закону України «Про місцеве самоврядування» зазначено, що «матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є в комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад» [11].

З 2015 р. в Україні проводиться реформа фінансової децентралізації, яка передбачає створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ). У статті 10 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» зазначено, що фінансова підтримка ОТГ з боку держави надається у вигляді субвенцій на формування відповідної інфраструктури відповідно до плану соціально-економічного розвитку територіальної громади. Загальний обсяг зазначених субвенцій розподіляється між бюджетами ОТГ відповідно до їхньої площі та кількості населення, зазначається в Законі України про Державний бюджет на відповідний рік. При цьому порядок їх надання визначає Кабінет Міністрів України [12].

Розгляд аспектів нормативно-правового регулювання фінансового забезпечення територіальних громад дозволяє зробити висновок про необхідність їх диверсифікації і впровадження сучасних інструментів фінансового інжинірингу, оскільки наявні фінансові інструменти не завжди є результативними й ефективними. Факторами, що зумовлюють необхідність застосування в діяльності територіальних громад інструментів фінансового інжинірингу, виступають:

- диспропорції в соціально-економічному розвитку громад і життєвому рівні їхніх мешканців;
- виникнення різноманітних ризиків і необхідність мінімізації їх негативного впливу;
- дефіцит власних місцевих фінансових ресурсів;
- низька інвестиційна привабливість територіальних громад;
- неефективна система управління фінансами територіальних громад;
- відсутність чіткої стратегії і тактики забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку територіальних громад;
- перевищення темпів зростання видаткової частини місцевих бюджетів над дохідною частиною;
- скорочення масштабів місцевого бізнесу, зростання безробіття серед місцевого населення [16].

Вищезазначені фактори спричиняють появу різноманітних ризиків на рівні територіальних громад, а саме бюджетних, інвестиційних, кредитних, депозитних, зовнішньоекономічних, правових, політичних, інформаційних та інших ризиків, які спричиняють неспроможність органів місцевого самоврядування виконати свої фінансові зобов'язання та забезпечити місцевий соціально-економічний розвиток.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Для усунення існуючих проблем на рівні територіальних громад пропонуємо застосовувати інструменти фінансового інжинірингу, наведені на рис. 1.

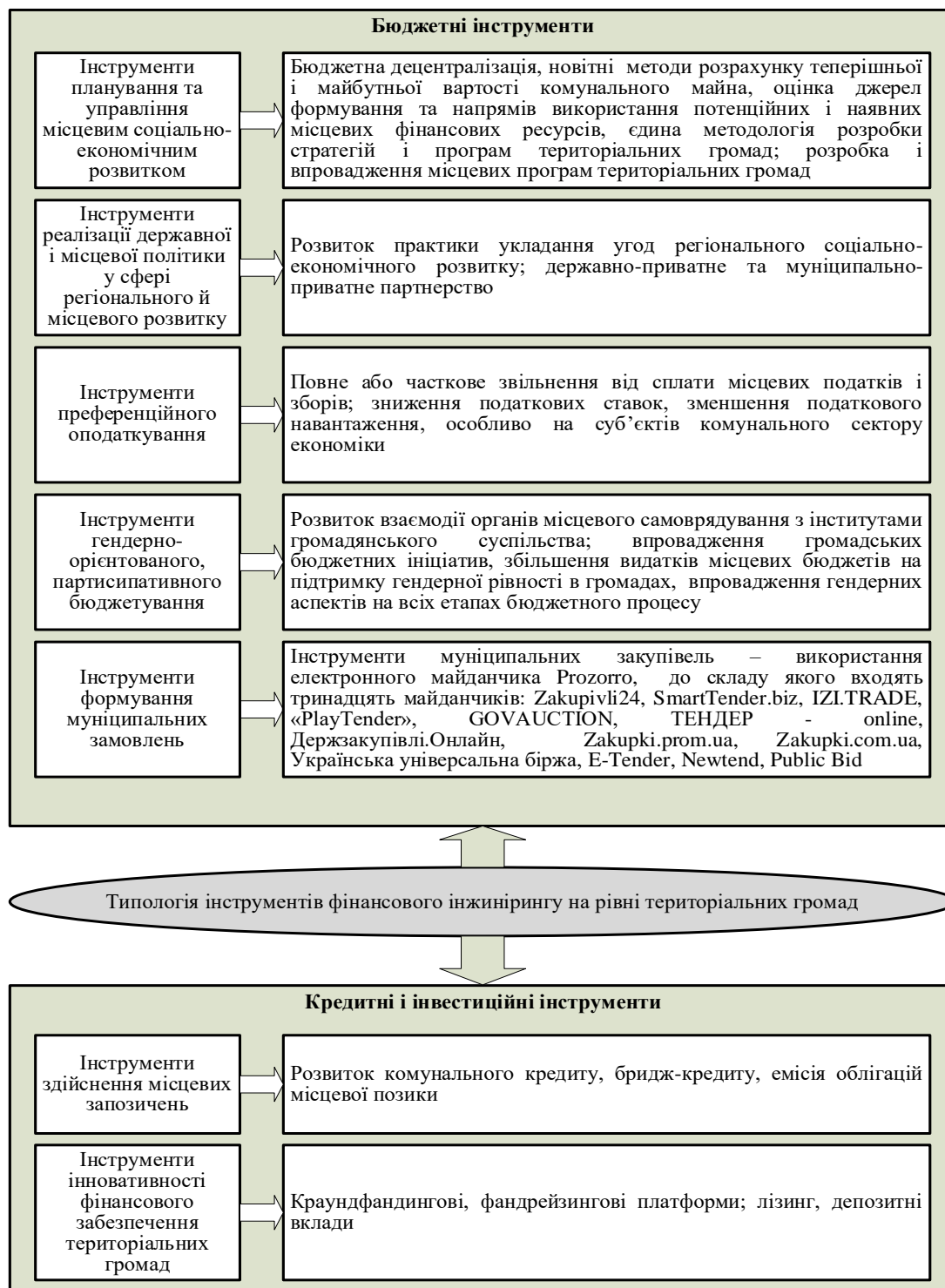

Рис. 1. Інструменти фінансового інжинірингу на рівні територіальних громад
Джерело: розроблено авторами на основі [14-17].

Наведені на рис. 1 інструменти лягають в основу побудови концепції фінансового інжинірингу. Остання спрямована на розробку нової інвестиційної стратегії територіальних громад; пошуку додаткових джерел їх фінансування в сучасних умовах, розширення можливостей застосування новітніх фінансових технологій тощо. Метою

розробки і впровадження концепції фінансового інжинірингу на рівні територіальних громад є необхідність поступової заміни наявних традиційних форм фінансово-економічних відносин на нові, що передбачають застосування сучасних фінансових інновацій, що базуються на новітніх інструментах та фінансових технологіях, на основі яких досягається баланс місцевих та приватних інтересів для забезпечення подальшого соціально-економічного розвитку територіальних громад України. Концепція базується на використанні методів стратегічного, вартісно-орієнтованого, антикризового управління територіальним розвитком.

Висновки і пропозиції. Впровадження інструментів фінансового інжинірингу на практиці потребує передусім внесення відповідних змін до чинних нормативно-законодавчих актів у сфері регулювання фінансів територіальних громад та фінансової діяльності органів місцевого самоврядування. На законодавчому рівні необхідно чітко закріпити визначення фінансового інжинірингу, з описом його інструментів, які можуть застосовуватися на рівні територіальних громад, враховуючи проблеми і перспективи їх розвитку, докладно описати повноваження і відповідальність органів місцевого самоврядування у випадку їх використання.

Також, на нашу думку, доцільним було б створення на місцевому рівні центрів розвитку фінансового інжинірингу, які можуть функціонувати як окремі структури, так і на базі закладів вищої освіти економічного профілю. Метою діяльності зазначених центрів є розробка інструментів фінансового інжинірингу, спрямованих на фінансове забезпечення збалансованого економічного розвитку територіальних громад в умовах обмеженості власних фінансових ресурсів та підвищення рівня їхньої конкурентоспроможності, перспектив розвитку міжтериторіального, міжрегіонального та транскордонного співробітництва.

Практичне використання на рівні територіальних громад інструментів фінансового інжинірингу дасть змогу застосувати фінансові технології для вирішення наявних фінансових проблем та збільшити потенційні фінансові можливості.

Список використаних джерел

1. Глушенко О. В. Фінансовий інжиніринг: інновації та загрози [Електронний ресурс] / О. В. Глушенко // Ефективна економіка. – 2011. – № 5. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_5_10.
2. John F. Marshall. Financial Engineering: A Complete Guide to Financial Innovation / John F. Marshall, Vipul K. Bansal. – New York Inst of Finance, 1992.
3. Бланк И. А. Словарь-справочник финансового менеджера / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр. 1998. – 481 с.
4. Величкін В. О. Фінансовий інжиніринг : навчальний посібник / В. О. Величкін, М. В. Тимошенко. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2019. – 124 с.
5. Котькалова-Литвин І. В. Фінансовий інжиніринг як драйвер світової фінансової системи [Електронний ресурс] / І. В. Котькалова-Литвин // Ефективна економіка. – 2014. – № 5. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_5_81.
6. Хвостенко В. С. Фінансовий інжиніринг : навчальний посібник / В. С. Хвостенко, Л. О. Меренкова, М. Ю. Агапова. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 120 с.
7. John D. Finnerty. Project Financing: Asset-Based Financial Engineering / John D. Finnerty. – Wiley Finance, 2013. – 560 p.
8. Замлинський В. А. Фінансовий інжиніринг: механізм здійснення [Електронний ресурс] / Замлинський В. А. // Економіка: реалії часу. – 2018. – № 6(40). – С. 25-37. – Режим доступу: <https://economics.opu.ua/files/archive/2018/No6/25.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.2598290.
9. Про джерела фінансування органів державної влади [Електронний ресурс]: Закон України 30 червня 1999 року № 783-XIV. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-14#Text>.
10. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text>.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

11. Про місцеве самоврядування [Електронний ресурс] : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
12. Про добровільне об'єднання територіальних громад [Електронний ресурс] : Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.
13. Децентралізація дає можливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/11572>.
14. New statistical and econometric approaches to the modeling of budget policy on the example of tax revenues and information management / S. Zakharin, A. Duka, O. Parubets, M. Zabashtansky, N. Ryzhikova // *Journal of Information Technology Management*. – 2021. – Special Issue. – Pp. 115-127.
15. Парубець О. М. Проблеми впровадження партисипативного бюджетування в Україні та напрямки їх вирішення / О. М. Парубець // *Публічне управління та сучасний менеджмент в інформаційному суспільстві : колективна монографія / за заг. ред. О. В. Михайловської*. – К. : Кондор, 2019. – С. 179-185.
16. Парубець О. М. Дослідження впливу реформи фінансової децентралізації на стан місцевих бюджетів України [Електронний ресурс] / О. М. Парубець, Д. О. Сугоняко, М. С. Парубець // *Ефективна економіка*. – 2017. – № 5. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5593>.
17. Парубець О. М. Місцеві фінанси : навчальний посібник / О. М. Парубець, В. П. Ільчук, Д. О. Сугоняко. – Чернігів, 2020. – 344 с.

References

1. Hlushchenko, O.V. (2011). Finansovyi inzhynirynh: innovatsii ta zahrozy [Financial engineering: innovations and threats]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, (5). http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_5_10.
2. John, F. Marshall, & Vipul, K. Bansal (1992). *Financial Engineering: A Complete Guide to Financial Innovation*. New York Inst of Finance.
3. Blank, Y.A. (1998). *Slovar-spravochnyk fyansovoho menedzhera [Dictionary-reference book of financial manager]*. Nyka-Tsentr.
4. Velychkin, V.O., & Tymoshenko, M.V. (2019). *Finansovyi inzhynirynh [Financial engineering]*. Dnipro University of Customs and Finance.
5. Kotkalova-Lytvyn, I.V. (2014). Finansovyi inzhynirynh yak draiver svitovoi finansovoi systemy [Financial engineering as a driver of the global financial system]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, (5). http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_5_81.
6. Khvostenko, V.S., Merenkova, L.O., & Ahapova, M.Yu. (2020). *Finansovyi inzhynirynh [Financial engineering]*. KhNEU im. S. Kuznetsia.
7. John D. Finnerty (2013). *Project Financing: Asset-Based Financial Engineering*. Wiley Finance.
8. Zamlynskyi, V.A. (2018). Finansovyi inzhynirynh: mekhanizm zdiisnennia [Financial engineering: implementation mechanism]. *Ekonomika: realii chasu – Economy: realities of time*, 6, 25–37. <https://economics.opu.ua/files/archive/2018/No6/25.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.2598290.
9. Pro dzherela finansuvannia orhaniv derzhavnoi vlady [About sources of financing of state authorities], Law № 783-XIV (July 30, 1999). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-14#Text>.
10. Biudzhetni Kodeks Ukrainy [Budget Code of Ukraine]. Law № 2456-VI (July 8, 2010). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text>.
11. Pro mistseve samovriaduvannia [About local self-government]. Law № 280/97 (May 21, 1997). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
12. Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad [About the voluntary association of territorial communities]. Law № 157-VIII (February 5, 2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.
13. Detsentralizatsiia daie mozhlyvosti [Decentralization provides opportunities]. <https://decentralization.gov.ua/news/11572>.
14. Zakharin, S., Duka, A., Parubets, O., Zabashtansky, M., & Ryzhikova, N. (2021). New statistical and econometric approaches to the modeling of budget policy on the example of tax revenues and information management. *Journal of Information Technology Management*, Special Issue, 115-127.

15. Parubets, O.M. (2019). Problemy vprovadzhennia partysypatyvnoho biudzhetuвання v Ukraini ta napriamky yikh vyrishennia. In O. V. Mykhailovska (Ed.), *Publichne upravlinnia ta suchasnyi menedzhment v informatsiinomu suspilstvi [Problems of implementation of participatory budgeting in Ukraine and directions for their solution. Public administration and modern management in the information society]* (pp. 179-185). Condor.

16. Parubets, O.M., Sugonyako, D.O., & Parubets, M.S. (2017). Doslidzhennia vplyvu reformy finansovoi detsentralizatsii na stan mistsevykh biudzhetyv Ukrainy [Study of the impact of the financial decentralization reform on the state of local budgets of Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, (5). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5593>.

17. Parubets, O.M., Ilchuk, V.P., & Suhoniako D.O. (2020). *Mistsevi finansy [Local finances guide]*.

Отримано 10.12.2021

UDC: 35.078.5:332.12

Olena Parubets

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of Department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: olena.parubets@gmail.com. **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0001-5357-7581>

ResearcherID: [H-5503-2015](https://orcid.org/0000-0001-5357-7581)

Maksym Zabashtanskyi

Doctor of Economics, Professor, Director Educational-Scientific Institute of Business, Environmental
Management and Tourism, Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine).

E-mail: mazani@ukr.net. **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0002-8966-8116>

ResearcherID: [G-6145-2014](https://orcid.org/0000-0002-8966-8116)

USE OF FINANCIAL ENGINEERING TOOLS AS A BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

The issues connected with financial support for territorial communities were relevant for an extended period of time and have become especially acute recently. One of the effective ways for financial problem-solving at the level of territorial communities is the practical use of financial engineering tools.

Financial engineering can be applied in various areas of the financial system; however, it is most actively used in the financial market and in the banking system of Ukraine. Financial engineering is a relatively new concept that does not have a single definition both at the legislative level and in scientific economic literature.

Considering all the above-mentioned, the purpose of the article is to study the economic essence of financial engineering and to substantiate the possibilities of using its tools at the level of local finances to improve the financial support for territorial communities in Ukraine.

To achieve the goal, the article examines the financial risks of the functioning of territorial communities in modern conditions. The goals and concepts of financial engineering at the level of territorial communities have been identified and substantiated.

The article reveals the essence of financial engineering as a theoretical and practical basis for the development and implementation of strategies for financial support for the development of territorial communities, ensuring the financial autonomy of local self-government bodies and financial independence of local budgets based on the use of modern financial innovations, financial technologies for financial problem-solving and the use of financial opportunities. The role of financial engineering in financial support for the development of territorial communities in modern conditions has been revealed and substantiated. The typology of financial engineering tools and the scope of their practical application have been presented.

It has been noted that financial engineering tools are aimed at achieving the financial goals of territorial communities.

Keywords: financial engineering; tools; financial support; territorial communities; development; financial technologies.

Table: 1. Fig.: 1. References: 17.